

> Retouradres Postbus 19201 3501 DE Utrecht

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
T.a.v. de heer drs. M.J. van Rijn
Postbus 20350
2500 EJ DEN HAAG

Bezoekadres

Stadsplateau 1
3521 AZ Utrecht
T 088 370 02 88
www.jeugdinspecties.nl

Ons kenmerk

STJ/TSD/161031PEP

Uw kenmerk**Bijlage(n)**

1

Datum 31 oktober 2016
Betreft Rapportage *Kwetsbare jongeren op weg naar zelfstandigheid* van het Samenwerkend Toezicht Jeugd/Toezicht Sociaal Domein (STJ/TSD)

Geachte heer van Rijn,

Hierbij bied ik u de rapportage *Kwetsbare jongeren op weg naar zelfstandigheid* aan van project *Perspectief en participatie* van Samenwerkend Toezicht Jeugd/Toezicht Sociaal Domein. Tegelijkertijd bied ik de rapportage ook aan de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie aan.

In 2015 en 2016 hebben de inspecties van Samenwerkend Toezicht Jeugd/Toezicht Sociaal Domein, zijnde de Inspectie voor de Gezondheidszorg, de Inspectie van het Onderwijs, de Inspectie Jeugdzorg, de Inspectie Veiligheid en Justitie en de Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid, onderzocht hoe partijen uit het sociaal domein gezamenlijk maatschappelijke participatie bewerkstelligen van jongeren die uitstromen uit residentiële instellingen.

Het uitgangspunt van dit toezicht is dat alle jongeren het recht hebben gezond en veilig op te groeien om (later) zelfstandig te participeren. Niet alle jongeren (en gezinnen) kunnen dit zonder zorg en ondersteuning. Jongeren met complexe problematiek die vertrekken uit een residentiële instelling of een justitiële jeugdinrichting, hebben vaak integrale zorg en ondersteuning nodig bij hun groei naar zelfstandigheid. Voor deelname aan de maatschappij hebben zij dit nodig bij bijvoorbeeld het organiseren van woonruimte, school, werk en/of een andere vorm van dagbesteding.

Het onderzoek heeft plaatsgevonden in de gemeenten Den Haag, 's-Hertogenbosch en Smallingerland. In de onderzochte gemeenten hebben de inspecties goede voorbeelden gezien, maar ook zorgpunten geconstateerd die jongeren bij hun participatie kunnen belemmeren.

Een overallanalyse van bovengenoemde gemeenten heeft geleid tot het benoemen van vier thema's waar de inspecties aandacht voor vragen. Het betreft de volgende thema's:

- Jongeren in beeld, tijdige ondersteuning en goede afspraken zijn van belang; bij de overgang van gedwongen naar vrijwillige zorg/van 18- naar 18+, verdwijnen jongeren uit het zicht.
- Professionele samenwerking is nodig; samenwerking tussen de netwerkpartners

- die betrokken zijn bij deze jongeren verloopt nu nog niet soepel.
- Samenhang en continuïteit in zorg en ondersteuning zijn essentieel; de overgang van jeugdhulp naar ondersteuning na het 18^e jaar speelt hierbij een belangrijke rol.
  - Regie is vereist; de regierol is niet duidelijk belegd. Bij de overgang van 18- naar 18+ ontbreken duidelijke afspraken over wie regie overneemt.

Naar verwachting spelen de zorgpunten die de inspecties bij deze thema's hebben in veel andere lokale situaties, hetgeen aanleiding geeft om deze thema's landelijk te agenderen. De inspecties zien kansen voor verbeteringen gelet op het feit dat de lokale stelsels nog volop in ontwikkeling zijn. Het is belangrijk dat lokale, regionale en landelijke partijen de vier genoemde thema's hierin betrekken.

In het huidige transformatieproces is de overgang naar volwassenheid een belangrijk thema. Zowel bij het Rijk, gemeenten als in de uitvoering. Uit dit onderzoek blijkt voor deze groep jongeren de overgang van 18- naar 18+ bijdraagt aan de complexiteit van hun problematiek. Uit het onderzoek komen tevens suggesties naar voren voor de aanpak van de 18-/18+ problematiek, waarvan de betrokken departementen hebben besloten dit als een specifieke casus op te pakken in het kader van het sociaal domein.

Het onderzoek wordt in 2017 vervolgd en de inspecties bekijken in hoeverre verbeteringen zijn gerealiseerd in de gemeenten die betrokken zijn bij het onderzoek. De inspecties willen dan zicht krijgen op verbeteringen in de gezamenlijke aanpak voor de jongeren op weg naar participatie. In het najaar van 2017 wordt opnieuw een rapportage over het onderzoek uitgebracht.

We verzoeken u de Tweede Kamer te informeren over deze rapportage.

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,
Namens Samenwerkend Toezicht Jeugd / Toezicht Sociaal Domein

drs. G.E.M. Tielen
hoofdinspecteur Inspectie Jeugdzorg

Kwetsbare jongeren op weg naar zelfstandigheid

De overall resultaten uit het STJ/TSD onderzoek naar hoe jongeren, 18- en 18+, die uitstromen uit een residentiële instelling of justitiële jeugdinstelling worden geholpen op weg naar participatie en zelfstandigheid.

De samenwerkende inspecties¹ (hierna de inspecties) hebben het afgelopen jaar onderzoek gedaan naar hoe jongeren, die een open of gesloten residentiële instelling of een justitiële jeugdinstelling verlaten, worden geholpen op weg naar participatie en zelfstandigheid. Jongeren die na verblijf in een residentiële instelling, terugkeren in de maatschappij, kampen vaak met (een combinatie van) problemen op meerdere leefgebieden, zoals gedrags- en verslavingsproblemen, problemen op school en een licht verstandelijke beperking. Ze komen moeilijk aan onderdak en lopen risico's bij het vinden van onderwijs en werk. Daarbij krijgen ze vaak te maken met de overgang van jeugdzorg naar hulp en ondersteuning vanuit andere wet- en regelgeving door het bereiken van de leeftijd van 18 jaar. Deze overgang draagt bij aan de complexiteit van hun problematiek.

Wenselijk is dat zij zo goed mogelijk op eigen kracht weer gaan deelnemen aan de maatschappij. Wanneer professionals de jongeren pas loslaten als hun zelfredzaamheid dat toestaat en met de jongeren gericht werken aan hun toekomst, komt duurzame participatie dichterbij. Dat betekent dat professionals deze jongeren in beeld moeten hebben en houden wanneer de jongeren de instelling verlaten. Ook is het belangrijk dat betrokken partijen rond de jongeren samenwerken op basis van een gezamenlijk plan met een voor alle partijen duidelijk

¹ Inspectie voor de Gezondheidszorg, Inspectie van het Onderwijs, Inspectie Jeugdzorg, Inspectie Veiligheid en Justitie, Inspectie Sociale Zaken en Werkgelegenheid werken samen in het Toezichtprogramma van het Samenwerkend Toezicht Jeugd/Toezicht Sociaal Domein.

herkenbare regisseur. Alleen dan kan de continuïteit in de zorg en ondersteuning gewaarborgd worden.

Met deze publicatie willen de inspecties de rode draden uit het onderzoek onder de aandacht brengen van alle gemeenten aangezien participatie voor deze jongeren in elke gemeente mogelijk moet zijn.

Perspectief en Participatie

Alle jongeren hebben het recht om gezond en veilig op te groeien om later zelfstandig te participeren. Niet alle jongeren (en gezinnen) kunnen dit zonder zorg en ondersteuning. Jongeren met meervoudige en complexe problematiek die vertrekken uit een open of gesloten residentiële instelling of een justitiële jeugdinstelling verlaten, hebben vaak zorg en ondersteuning nodig bij hun groei naar zelfstandigheid en deelname aan de maatschappij. Zoals bij het organiseren van woonruimte, school, werk en/of een andere vorm van dagbesteding. Zonder woonruimte, school, werk of dagbesteding hebben deze jongeren geen perspectief. Als deze zaken niet of niet voldoende georganiseerd zijn, ontbreekt de basis op weg naar zelfstandigheid. Zonder perspectief is participatie moeilijk.

Weinig draagkracht

Wat jongeren die uit een residentiële instelling of een justitiële jeugdinstelling komen gemeenschappelijk hebben is dat een basis voor een goede toekomst niet vanzelfsprekend is. Ze hebben in hun jeugd negatieve ervaringen opgedaan en daarnaast hebben ze vaak geen goed voorbeeld gehad van een volwassene. Beperkte zelfredzaamheid speelt ook een rol als ze functioneren op licht verstandelijk beperkt niveau of te kampen hebben met een verslaving of psychisch kwetsbaar zijn. Ze hebben weinig of geen 'goede' vrienden waar ze terecht kunnen.

ONDERZOEK NAAR PERSPECTIEF EN PARTICIPATIE 2015-2017

De inspecties die samenwerken in Samenwerkend Toezicht Jeugd/Toezicht Sociaal Domein (STJ/TSD) voeren een meerjarig onderzoek uit naar jongeren vanaf 16 jaar die terugkeren naar de maatschappij na verblijf in een residentiële instelling en de weg zoeken naar onderwijs en/of de arbeidsmarkt (of een andere vorm van participatie). Met participatie bedoelen we het hoogst haalbare voor de jongere in kwestie. Wanneer deze jongeren zich vestigen in een gemeente, dan hebben ze vaak integrale, passende zorg en ondersteuning nodig op meerdere leefgebieden: zorg, onderwijs, veiligheid, wonen en werk en inkomen.

Naar verwachting spelen de zorgpunten die de inspecties bij de thema's in deze rapportage hebben in veel andere lokale situaties, hetgeen aanleiding geeft om deze thema's landelijk te agenderen. De inspecties zien kansen voor verbeteringen gelet op het feit dat de lokale stelsels nog volop in ontwikkeling zijn. Het is belangrijk dat lokale, regionale en landelijke partijen de vier genoemde thema's hierin betrekken.

Hun ouders of familie kunnen hen nauwelijks helpen bij basale levensbehoeften, bij opvoeding of opvang. Hun problemen zijn complex als ze in een residentiële instelling of justitiële instelling terecht komen en meestal slechts gedeeltelijk opgelost wanneer ze de instelling weer verlaten. Hulp en ondersteuning kunnen hierdoor niet zondermeer worden afgesloten bij het verlaten van de instelling.

Professional:

"Bij deze doelgroep rekenen we op weinig draagkracht, dat is eigen aan hun problematiek."

Een fictieve casus; participatie door Faisel

De inspecties hebben in hun onderzoek tal van jongeren gesproken. Hieronder volgt een fictief voorbeeld aan de hand van de verhalen van deze jongeren.

FAISEL

- Faisel wordt over twee maanden 18.
- Dagbesteding, woning en inkomen zijn nog onzeker.
- Woonachting in een Fasehuis waar hij tot zijn 18e kan blijven.
- Plan bij verlaten van het Fasehuis: begeleid wonen en betaalde baan.

Wat ging hieraan vooraf?

0-12 jaar	Faisel woont bij zijn ouders en vijf jaar jongere broertje. Hij en zijn familie hebben een licht verstandelijke beperking.
12 jaar	Zijn vader verdwijnt, zijn moeder staat er alleen voor, er komt hulpverlening in het gezin.
12-14 jaar	Het gedrag van Faisel is onhoudbaar: hij maakt thuis en op school ruzie en verzuimt veel van school. Hij en zijn broertjes krijgen een gezinsvoogd toegewezen.
15 jaar	Het gedrag van Faisel wordt steeds moeilijker. Hij wordt geplaatst in een Jeugdzorgplus-instelling.
16 jaar	Faisel gaat weer terug naar huis. In overleg met

	de gezinsvoogd wordt weer hulp ingezet in het gezin. Zijn moeder heeft inmiddels een nieuwe vriend die bij haar woont. Met Faisels broertje lijkt het goed te gaan. Het klikt niet tussen Faisel en de nieuwe vriend van zijn moeder. De vriend wil niet betrokken worden bij de opvoeding en helemaal niet bij hulpverlening. De hulpverlening slaat niet aan. Faisel gaat niet meer naar school, de school informeert de leerplichtambtenaar. Faisel hangt op straat. Hij pleegt een aantal gewelddadige delicten waarvoor hij een jeugdreclasseringmaatregel krijgt opgelegd. Op advies van de gezinsvoogd wordt hij weer geplaatst in een Jeugdzorgplus-instelling.
17 jaar	Hij gaat naar een Fasehuis (kamertraining) om voor te bereiden op zijn 18 ^e verjaardag. Faisel kan niet meer thuis wonen. Faisel, zijn voogd, jeugdreclaseerder en woonbegeleider stellen samen een stappenplan op voor als hij 18 is. Hij wordt aangemeld bij projecten voor begeleid wonen, maar wordt overal afgewezen. Inmiddels is hij aangemeld bij het wijkteam.

In het verhaal van Faisel komen vier thema's naar voren, die van invloed zijn en zijn geweest op de weg naar participatie van Faisel. Deze thema's zien de inspecties als rode draad terugkomen in dit onderzoek naar perspectief en participatie.

- Is Faisel voldoende in beeld bij betrokken professionals? Is duidelijk wat hij nodig heeft als hij voor de eerste keer de instelling verlaat? Wie heeft hem in beeld als hij 18 wordt en uit het Fasehuis komt?
- Waren/zijn de professionals die betrokken zijn bij het gezin op de verschillende leefgebieden van elkaar op de hoogte en werken zij samen? Wanneer Faisel de eerste keer terugkeert

De inspecties hebben hier de volgende verwachtingen bij:

Passende zorg en ondersteuning wordt onder andere gekenmerkt door maatwerk, continuïteit, regie, samenwerking en resultaat.

Zonder die ondersteuning is het perspectief op zelfstandig participeren in de samenleving gering en is de kans op uitval van een opleiding of werkloosheid groot. Om passende zorg en ondersteuning te kunnen bieden, is **samenwerking nodig** tussen aanbieders van zorg en onderwijs, politie, woningbouwcorporatie, sociale dienst en vele andere aanbieders in het sociaal domein. Om de risico's voor jongeren en de maatschappij te beperken hebben gemeenten en (lokale en regionale) netwerkpartners de kennis nodig die hen in staat stelt problemen te signaleren en een effectieve aanpak vorm te geven.
Dit vergt onder meer van gemeenten en netwerkpartners dat jongeren die uitstromen na een residentieel verblijf en die zorg en ondersteuning nodig hebben, **in beeld zijn en in beeld blijven**.

slaat de hulpverlening niet aan en hij gaat niet meer naar school.

- Is er samenhang in de geboden hulp? Was/is er een gezamenlijk plan? Wie waren betrokken bij het plan toen hij voor het eerst de instelling verliet en wie zijn betrokken bij het plan voor begeleid wonen en betaalde baan?
- Wie voert regie? Was voor de betrokken professionals duidelijk dat de gezinsvoogd de hulp coördineerde en wie gaat de hulp coördineren als hij 18 wordt?

Hieronder wordt per thema benoemd welke problemen de inspectie heeft gesignaleerd in het onderzoek en welke verbeteringen nodig zijn om te werken naar perspectief en participatie van jongeren zoals Faisel.

De vier thema's uit het onderzoek

1. Jongeren in beeld; tijdige ondersteuning en goede afspraken van belang

De inspecties hebben gezien dat jongeren die zich na een residentieel verblijf vestigen in een gemeente soms nog een maatregel (jeugdreclassering, OTS, voogdij) hebben. Ze zijn dan bekend bij een jeugdbeschermer of jeugdreclasserder, die met de jongere bekijkt wat er nodig is om te kunnen participeren.

De inspecties hebben gesignaleerd dat jongeren die zonder maatregel een jeugdhulpinstelling verlaten, gemakkelijk uit beeld verdwijnen. Zeker wanneer deze jongeren zelf geen hulpvraag stellen, raken ze uit het zicht van gemeente of professionals. Jongeren zijn op basis van hun vele ervaringen vaak blij dat ze 'verlost' zijn van hulpverlening. Soms zijn deze jongeren 'tijdelijk' in beeld wanneer ze bijvoorbeeld op een school zijn ingeschreven, maar raken ze weer uit beeld als ze de school voortijdig verlaten. Soms zijn ze 'beperkt' in beeld, bijvoorbeeld als zij zichzelf aanmelden bij de GGZ, maar eigenlijk hulp nodig hebben op meer leefgebieden. Jongeren die niet in beeld zijn of gaandeweg uit beeld verdwijnen, komen pas weer in het zicht als er op een van de leefgebieden iets escaleert. Bijvoorbeeld als ze een delict plegen of als ze letterlijk op straat komen te staan.

Professional:

"Sommige jongeren blijven uitvallen en dan is bemoeizorg nodig."

De inspecties vinden dat om deze jongeren effectief te helpen op weg naar participatie, het van belang is dat ze zo snel mogelijk in contact komen met de professionals die hen zorg en ondersteuning kunnen bieden buiten de instelling. Dit vereist van de residentieële instellingen, de gecertificeerde instellingen, de gemeenten en lokale netwerkpartners zoals wijkteams om tijdig met elkaar in contact te komen om goede voorbereidende afspraken te maken; wie brengt wie op de hoogte en wie gaat met deze jongere aan de slag als de jongere de instelling verlaat.

Afspraken moeten zo concreet mogelijk zijn, zodat voor elke jongere na residentieel verblijf duidelijk is wat er moet gebeuren en wie dat doet en/of regisseert. De wijkteams spelen een belangrijke rol in de verbinding van de verschillende partijen die hulp en ondersteuning bieden aan de jongere en wanneer de jongere terugkeert naar huis, het gehele gezin van de jongere.

Aanbieders van zorg en ondersteuning hebben in het onderzoek laten weten dat residentieële instellingen minstens zes maanden van te voren moeten beginnen met het voorbereiden van de jongeren op wat de jongeren nodig hebben na hun verblijf.

Daarbij is het noodzakelijk dat alle betrokken partners en de gemeente daarover geïnformeerd worden. Dit geldt voor de jongeren met en zonder maatregel, en is ook van belang wanneer de jongeren 18 jaar worden. Voor de (sociale) wijkteams is die informatie een voorwaarde om hun hulpaanbod effectief in te zetten.

Voor jongeren die uitstromen vanuit residentieële instellingen is het van belang dat de **zorg en**

ondersteuning naadloos in elkaar over gaan. Een naadloze overgang voorkomt dat jongeren uit beeld raken, hulp stagneert en dat jongeren terugvallen in oud gedrag. Bij veranderende situaties is het belangrijk dat zorg en ondersteuning goed wordt overgedragen.

Stabiliteit, toegankelijkheid en overdracht zijn voorwaarden voor de participatie van jongeren. Wettelijk is voorgeschreven dat gemeenten en netwerkpartners werken vanuit het **principe één gezin, één plan, één regisseur.** De regisseur is dan in staat om de zorg en ondersteuning te coördineren en wanneer nodig op te schalen, het netwerk bij elkaar te roepen en andere acties uit te voeren.

Het trajectberaad als voorbeeld

Jongeren in een justitiële jeugdinrichting krijgen tijdens hun verblijf te maken met het wettelijk vastgelegde trajectberaad.² Doel van het trajectberaad is dat iedere jongere die de inrichting verlaat, een integraal nazorgplan heeft. De deelnemers aan het trajectberaad zijn de casusregisseur van de Raad voor de Kinderbescherming, de (jeugd)reclasseerder die de jeugdige begeleidt/ gaat begeleiden, een contactpersoon van de gemeente (woon- of vaste verblijfplaats van de jeugdige) en een vertegenwoordiger van de justitiële jeugdinrichting. In sommige regio's worden de jongeren in het trajectberaad gevolgd tot het moment waarop de jongere zelf verder kan. Volgens de inspecties zou deze werkwijze van trajectberaad en het trajectplan nader bekeken kunnen worden op resultaten van duurzame participatie voor de jongere. Blijkt dit succesvol, dan kan een dergelijke werkwijze toegepast worden bij andere residentiële instellingen/jeugdzorgplus-instellingen waar jongeren verblijven.

2. Professionele samenwerking nodig

Uit het onderzoek is gebleken dat er verschillende redenen zijn waarom samenwerking tussen de netwerkpartners die betrokken zijn bij deze jongeren nu nog niet soepel verloopt. Het komt voor dat partijen elkaar niet weten te vinden en niet op de hoogte zijn van de (nieuwe) routes en mogelijkheden binnen het lokale stelsel. Residentiële instellingen, (gezins)voogden, jeugdreclasserders en andere betrokkenen, zijn niet altijd bekend met de mogelijkheden van wijkteams. Scholen en partijen in de zorg weten elkaar niet altijd te vinden, of pas in een laat stadium. De verschillende partijen betrokken bij een jongere, hebben niet of nauwelijks contact met elkaar totdat er iets met de jongere misgaat.

Voorbeeld knelpunt uit het onderzoek

Adam schrijft zich in bij een onderwijsinstelling en geeft op zijn inschrijfformulier aan dat hij een jeugdreclasserder heeft. Hoewel de opleiders op de hoogte zijn van de complexe situatie van Adam, nemen zij pas contact op met de jeugdreclasserder als het schooljaar al lang is begonnen en Adam de lessen op grote schaal verzuimt.

Kans uit het knelpunt

Wanneer Adam, de jeugdreclasserder, de opleiders in een vroeg stadium (voor de start van het schooljaar) contact met elkaar hebben, kunnen zij gezamenlijk bekijken wat er nodig is om de opleiding te volgen. Denk hierbij aan welke (extra)begeleiding nodig is en aan basisvaardigheden als hoe Adam op tijd op school komt.

De professionals die de inspecties spraken in het kader van het onderzoek zijn het erover eens dat samenwerking én een goede, sluitende aanpak voor zorg en ondersteuning op alle leefgebieden nodig is om deze jongeren een kans te bieden op duurzaam participeren in de samenleving. De inspecties hebben in hun onderzoek gezien dat gemeenten en professionals het belang van samenwerken onderstreepten.

Professional:

"Het is belangrijk rondom deze jongeren met een geschiedenis een goed georganiseerd netwerk te bouwen dat informatie uitwisselt."
en "Het is een blijvende investering om elkaar te kennen."

De **regisseurrol** ligt zoveel als mogelijk bij de jongeren en hun sociale netwerk. Wanneer jongeren en hun sociale netwerk niet in staat zijn deze rol te vervullen, ligt de regie bij een professional/organisatie. De inspecties hebben in 2015-2016 in drie gemeenten onderzocht of er een gezamenlijke aanpak is en bekeken in hoeverre de (lokale)partijen jongeren uit de JeugdzorgPlus en Justitiële Jeugdinrichting integrale zorg en ondersteuning bieden waarmee zij hun toekomstperspectief kunnen vormgeven en kunnen participeren in de maatschappij. Dit geldt zowel voor jongeren onder als boven de 18 jaar, want ook jongeren van 18 jaar en ouder zijn veelal niet volledig zelfredzaam en zelfstandig.

² Besluit tenuitvoerlegging Jeugdstrafrecht 1994. Het trajectberaad heeft tot doel de voorbereiding van de terugkeer in de samenleving van jeugdigen die op strafrechtelijke titel in een inrichting verblijven of hebben verbleven en het bevorderen van geleidelijke overgangen bij deze terugkeer.

Wanneer deze jongeren terugkeren naar hun gemeente, dan hebben ze vaak integrale zorg en ondersteuning nodig op meerdere domeinen/leefgebieden; zorg, onderwijs, wonen, werk en inkomen. De inspecties vinden dat voor het bieden van integrale zorg van belang is dat partijen in het sociaal domein elkaar kennen, elkaar weten te vinden en samenwerken in het belang van de jongeren.

3. Samenhang en continuïteit in zorg en ondersteuning essentieel

De inspecties zien dat de verschillende partijen die bij een jongere betrokken zijn als de jongere de instelling heeft verlaten, vaak afzonderlijk een plan maken. Deze plannen (traject- of toekomstplannen) zijn nauwelijks op elkaar afgestemd, niet volledig, hebben een kortetermijndoel, of doen een aanbod dat niet per se past bij de jongere.

In interviews met professionals zijn voor het ontbreken van een goed toekomstplan redenen genoemd als het '1 gezin-1 plan' is niet haalbaar, er is tijd- en geldgebrek, of "daar zijn wij niet van". Professionals vinden het maken van plannen met en voor deze doelgroep ingewikkeld. De jongeren zijn complex en kwetsbaar; wanneer is een toekomstplan goed en welke begeleiding is goed genoeg?

Professional:

"Waar ga je voor: genezen, goed genoeg, of er in ieder geval voor zorgen dat een jongere niet op straat belandt."

Om met de jongeren het gewenste resultaat van participatie te bereiken vinden de inspecties dat een goed toekomstplan nodig is, ongeacht de complexiteit van de jongere. Het toekomstplan is gezamenlijk met de jongere en benodigde andere netwerkpartners opgesteld, kent een stapsgewijze opbouw met duidelijke doelen per stap, ook voor de langere termijn. Belangrijk is ook om in het toekomstplan alternatieven (plan B) op te nemen wanneer de gekozen aanpak niet lijkt te gaan

lukken. Dan is snelle bijstelling mogelijk en is de continuïteit van zorg en ondersteuning geborgd.

Professional:

"Het plan is mooi, maar het moet door een jongere gemaakt worden. Die kan geen twee jaar vooruit kijken. En bij het bereiken van de leeftijd van 18 jaar moet je opnieuw kijken omdat er van alles weg valt."

4. Regie vereist

De inspecties hebben in het onderzoek nauwelijks gezien dat er één regisseur is die alle netwerkpartners, de jongere en de ouders betreft bij het uitvoeren van het toekomstplan van de jongere en hierbij de stappen regisseert. Verschillende professionals voelen zich verantwoordelijk en voeren als het ware gedeelde regie, of de verschillende netwerkpartners weten niet van elkaars betrokkenheid met als gevolg dat er geen regisseur is aangewezen. Deze jongeren en hun sociale netwerk zijn zelden in staat om zelf de (gehele) regie over de uitvoering van het plan te voeren. Wanneer er wel een regisseur is, of de jeugdbeschermer of jeugdreclasserder deze rol vervult, is vaak te zien dat zij jongeren die 18 jaar worden, moeten loslaten als gevolg van andere wettelijke regelingen. Dat gaat gepaard met zorgen over de jongere, omdat deze nog niet participeert en nog niet altijd in staat is zelf de regie te voeren. Het resultaat van geïnvesteerde zorg en ondersteuning kan op deze manier verloren gaan.

Het Toezichtkader Stelseltoezicht Jeugd is de basis voor de oordelen en aanbevelingen die aan de gemeenten en instellingen worden gerapporteerd. (<http://www.jeugdinspecties.nl/stelseltoezicht/>)

De inspecties vinden dat voor de effectieve uitvoering van het toekomstplan regie onmisbaar is. Wanneer jongeren en hun sociale netwerk niet in staat zijn deze rol te vervullen, ligt de regie bij een professional/organisatie. Het is dan van belang dat de regie duidelijk belegd is bij één professional/organisatie. Deze professional is verantwoordelijk voor de coördinatie van de hulp en onderneemt actie wanneer dit noodzakelijk is. Een regisseur verbindt het toekomstplan aan de jongere, aan het gezin en aan de aanbieders van zorg en ondersteuning. Een regisseur bewaakt met de jongere de stapsgewijze voortgang om de gestelde doelen te behalen. De inspecties dringen er op aan dat professionals op tijd, samen met de jongere, onderzoeken wie de regie op het toekomstplan bij 18 jaar kan overnemen.

Voorbeeld 'good practice'

Mariah heeft een licht verstandelijke beperking. Ze wordt 18, verlaat de praktijkschool en gaat begeleid wonen. De praktijkschool heeft contact met de woonbegeleider en de voormalige gezinsvoogd. Samen met Mariah maken ze een plan voor vervolgonderwijs, voor inkomen en voor groei naar zelfstandig wonen. Mariah voert zelf de regie, de gezinsvoogd en woonbegeleider kijken mee.

Tot slot

Om te zorgen dat jongeren als Faisel daadwerkelijk duurzaam zullen participeren, zijn verbeteringen nodig ten aanzien van de vier thema's;

- Jongeren in beeld
- Professionele samenwerking
- Continuïteit in zorg en ondersteuning
- Regievoering

De inspecties hebben naast deze vier thema's op regionaal niveau gezien dat er verbeteringen noodzakelijk zijn, in ieder geval ten aanzien van:

- Verhuizingen van jongeren over gemeentegrenzen heen: goede informatieoverdracht is noodzakelijk tussen gemeenten en regio's;

- Er is een structureel tekort aan voorzieningen voor begeleid wonen; voorzieningen voor begeleid wonen zijn cruciaal voor deze jongeren, ook wanneer ze de leeftijd van 18 hebben bereikt.

De inspecties hebben tevens geconstateerd dat er stelselkenmerken zijn die op landelijk niveau om verbetering vragen:

- De instroommomenten in het onderwijs zijn beperkt. Dat betekent dat jongeren moeten wachten tot het juiste moment en dat ze na een residentieel verblijf geen dagbesteding hebben.
- De overgang van 18- naar 18+ heeft invloed op de continuïteit van zorg en ondersteuning. Gedwongen zorg en ondersteuning gaat over naar vrijwillig. Wanneer er zorg of ondersteuning nodig is vanuit de Wet langdurige zorg (WLZ), kan in beginsel pas een aanvraag worden gedaan op het moment dat een jongere de leeftijd van 18 jaar bereikt. Deze overgang veroorzaakt een onderbreking of stagnatie in zorg en/of huisvesting.

De inspecties verwachten dat gemeenten aan de hand van deze thema's bekijken hoe zorg en ondersteuning voor deze jongeren in hun gemeente is georganiseerd en daar waar nodig verbeteringen inzetten.

Het onderzoek naar perspectief en participatie gaat verder; in 2017 willen de inspecties zicht krijgen op verbeteringen in de gezamenlijke aanpak voor de jongeren op weg naar participatie.

VERANTWOORDING

Het onderzoek wordt in twee fasen uitgevoerd bij drie geselecteerde gemeenten: fase I (2015-2016), fase II (2017).

Methoden van onderzoek fase I:

Literatuur onderzoek
 Beleidsinventarisatie
 Gesprekken met belanghebbenden
 Interviews met jongeren die vanaf januari 2015 een residentiële instelling verlieten; de jongeren worden twee jaar gevolgd.
 Interviews met hun begeleiders, voogden of gezinsvoogden
 Groepsinterviews met professionals die betrokken waren bij de geïnterviewde jongeren
 Groepsinterviews met het management en beleidsmedewerkers/-adviseurs over de bevindingen
 Geselecteerde gemeenten: Den Haag, 's Hertogenbosch en Smalingerland